

آشنایی با نظام مراقبت بیماریهای غیر واگیر

کلیات

بیماری ها را می توان بر حسب قابلیت انتقال به دو گروه واگیر و غیر واگیر تقسیم نمود . بیماریهای غیر واگیر، که گاه از مهمترین آنها با عنوان بیماریهای مزمن نیز یاد می شود، هم اینک در حدود ۴۳ درصد بار بیماریها را در بر می گیرند و با روندی فزاینده در حال اشغال جایگاه نخست در فهرست بار بیماری ها هستند.

این رقم سواى از بار ناشی از سوانح و حوادث که پیامدهای غیر واگیر دارند می باشد. بدین لحاظ برنامه های کنترل و پیشگیری بیماری های غیر واگیر به سرعت جایگاه مهم خود در برنامه های ملی سلامت را اشغال می کنند. مهمترین رویکرد توصیه شده برای مواجهه با این گونه بیماری ها، رویکرد ادغام یافته می باشد که متمرکز بر اجرای برنامه های جامعه نگر و با اولویت اصلاح عوامل خطر قابل اصلاح بیماریهای غیر واگیر است. این عوامل خطر عبارتند از :

الف – عوامل خطر فردی، شامل :

- عوامل خطر زمینه ای : مثل سن ، جنس، سطح آموزش و ترکیب ژنتیکی
- عوامل خطر رفتاری : مثل مصرف دخانیات ، رژیم غذایی نامناسب و کم تحرکی
- عوامل خطر بینابینی : مثل مقادیر بالای کلسترول خون ، دیابت ، فشارخون بالا و چاقی

ب – عوامل خطر اجتماعی، شامل :

- شرایط اجتماعی و اقتصادی : مثل فقر ، شغل ، ترکیب خانوادگی
- محیط : مثل آب وهوا ، آلودگی هوا
- شهرنشینی : که بر روی مسکن ، دسترسی به محصولات و تولیدات و خدمات تاثیر می گذارد
- فرهنگی:مثل رفتارها ، هنجارها و ارزشها

هر چند که ممکن است اطلاعات مربوط به بار برخی از بیماری های مزمن در دسترس باشد، ولی وضعیت و توزیع عوامل خطر آنها در جامعه، اطلاعی است ضروری که برای طراحی برنامه های پیشگیری و کنترل کشورها مورد نیاز آنهاست. این اطلاعات، آینده بار بیماری ها را پیش بینی می کنند و لازم است به شیوه ای تولید شوند و انتشار یابند که تصویب سیاستهای مرتبط را در سطوح مختلف تسهیل و هدایت کنند.

رویکرد گام به گام به مراقبت عوامل خطر بیماریهای مزمن غیر واگیر برای یاری کشورها در جهت دستیابی به نمایی از این عوامل خطر ایجاد است. این ابتکار بر گرد آوری مستمر مقادیر اندک از اطلاعات دارای کیفیت تمرکز دارد که سه گام آن در بر گیرنده پرسشگری با پرسشنامه (گام اول) و تکمیل اطلاعات با سنجش های جسمی (گام دوم) و نهایت آزمایشگاهی (گام سوم) می باشد.

برنامه مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر جمهوری اسلامی ایران پس از قریب به دو سال مطالعه و آزمون، ظرفیت سازی و جلب حمایت همه جانبه در سال ۱۳۸۳ و با همت دانشگاهها/دانشکده های علوم پزشکی کشور شکل اجرایی بخود گرفت. در این برنامه ضمن استفاده از رویکرد گام به گام سازمان جهانی بهداشت به مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر، الزامات، دانش و شرایط بومی و ملی نیز لحاظ شد. این نظام در برگیرنده پایگاههای مراقبت در سطح استان و کشور است. بدین ترتیب عوامل خطر هدف برای هر استان و نیز در کل کشور مراقبت می شوند. اهداف کلی این نظام در میان مدت عبارتند از :

۱) استقرار راهبرد کشوری نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر در نظام سلامت کشور

۲) ایجاد شبکه های استانی نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر

۳) تدوین طرحهای عملیاتی استانی برای نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر در کلیه دانشگاههای/دانشکده های علوم پزشکی

۴) افزایش ظرفیت سطح ملی ودانشگاه ها/دانشکده های علوم پزشکی برای توسعه نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر

۵) جمع آوری استاندارد داده ها و اطلاعات درمورد عوامل خطر بیماری های غیر واگیر در سطوح ملی و استانی

۶) تدارک نظام تضمین کیفیت مراقبت در سطح کشوری

بر اساس اصول حاکم بر نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیر واگیر، اطلاعات مربوط به این عوامل باید به شیوه ای تولید و انتشار یابد که سیاستگذارهای سطح ملی را به تمهید اقداماتی عینی ترغیب کند . سیاستگذاران در سطوح تصمیم ساز باید از روند تغییرات عوامل خطر ، مشکلات موجود و ظهور یافته در کشور و نیز وجود اقدامات مداخله ای هزینه-اثر بخش پیشگیری و کنترل بیماریهای غیر واگیر آگاه شوند. شیوه های ارتباطی برای تاثیر بر سیاستگذاران از طریق چنین اطلاعاتی شامل استفاده از رسانه ها (که بر دیدگاههای عمومی، رای دهندگان و یا بطور مستقیم بر سیاستگذاران تاثیر می گذارند)، شناسایی و درگیر ساختن رهبران جامعه و نیز سایر اعضای صاحب نفوذ در اجتماع که می توانند پیامها را در اجتماعات مختلف پخش کنند و یا برگزاری جلسات رو در رو با سیاستگذاران می گردد . این پایگاه اطلاع رسانی برای تضمین انتشار به موقع و دسترسی کلیه کاربران نظام مذکور به داده ها و اطلاعات عوامل خطر و نیز توسعه کیفی ارتباطات اجزای نظام تشکیل و مستقر گردیده است .

ماموریت :

تقویت اطلاعات مستند پایه و روند تغییرات عوامل خطر بیماری های غیر واگیر برای توسعه ، اجرا وارزشیابی برنامه های ادغام یافته پیشگیری وکنترل بیماری های مذکور در سطح ملی و استانی

اهداف :

افزایش ظرفیت دانشگاه های علوم پزشکی برای اجرای نظام مراقبت عوامل خطر بیماری های غیرواگیر به منظور :

۱- ترسیم نقشه اپیدمی عوامل خطر بیماری های غیرواگیر از جمله عوامل تعیین کننده اقتصادی،رفتاری و جمعیتی آنها

۲- هدایت اقدامات سیاسی درجهت توسعه محیط حمایتی برای پیشگیری و کنترل بیماری های غیر واگیر

۳- ارزشیابی اثرات برنامه های پیشگیری و کنترل بیماری های غیرواگیر

۴- استقرار یک پایگاه ملی اطلاعات عوامل خطر بیماری های غیرذ واگیر مبتنی بر شبکه و با گستره اطلاعات استانی و کشوری

۵- ارتباط با پایگاه اطلاعات جهانی سازمان جهانی بهداشت در خصوص عوامل خطر بیماری های غیر واگیر